

Отговор

на гл. ас. д-р Доротея Ангелова, ИИОЗ-БАН

на бележките и препоръките на членовете на научното жури
по конкурса за академичната длъжност „доцент”
(специалност философия, професионално направление 2.3. Философия), обявен в
ДВ бр.89/11.11.2011 г. за нуждите на секция „Логически системи и модели” към ИИОЗ-БАН

Благодаря на рецензентите и на останалите членове на уважаемото научно жури за положителните оценки на моята научна и научно-приложна дейност, за добрите лични впечатления (на онези, които са споделили такива), както и за полезните препоръки, бележки и идеи, които ще взема под внимание в бъдещата ми изследователска дейност. Ще дам кратки разяснения по тях, като ще се опитам да ги групирам, там, където е възможно.

Относно рецензията на проф. дфн М. Табаков – мога само да изкажа своята благодарност за изчерпателното представяне на моите публикации и за високата оценка, която ми дава относно ролята ми в научния живот на секция „Логически системи и модели”.

По повод бележките на проф. дфн А. Стефанов и доц. дфн В. Петров, касаещи паритетния тезис, то те съвсем ясно са доловили, че в крайна сметка аз съм привърженик на визирания тезис (въпреки, че не навсякъде експлицитно го изразявам) и че високо ценя теоретико-множествената интерпретация на световите. Причината е, че за мен от първостепенно значение е тяхната роля за разрешаване на определени формално-логически проблеми и постигане на цели от чисто логически характер. И тъй като философските интерпретации на тези конструкции (на които всъщност до голяма степен е посветена книгата) са от изключително значение за изследването, обръщам специално внимание на повечето такива (включително разглеждане на някои метафизически теории) и демонстрирам евристичността и достойнствата на повечето от тях.

Относно бележката на доц. дфн В. Петров, че са уместни и онтологичните интерпретации на невъзможните светове, аз принципно не възразявам срещу подобно твърдение, защото това е една възможна линия, по която може да се осъществи изследването. Факт е, обаче, че давам приоритет на епистемологическите интерпретации на невъзможните светове (особено разбирани като противоречиви) и освен изтъкнатите основания, представени в монографията (и в редица статии), друга причина, която по естествен път ме „отвежда” в руслото на тези интерпретации е, че като цяло аз по един или друг начин гледам на визираните конструкции най-вече през призмата на релевантната

логика (за която представям аргументи и в двете си монографии, че е една от най-адекватните парапълни и параконсистентни логики). А за нея са характерни предимно епистемологическите интерпретации, информационните, тълкуването на световите като бази данни, теории и т.н. По принцип, обаче, не отричам значението и на останалите, в т.ч. онтологическите, интерпретации на невъзможните светове, затова и категорично не ги отхвърлям. Проблемът за онтологическия статут на противоречията и особено връзката му с проблема за неопределеността (*vagueness*), както и свързаните с тях проблеми (като *identity*, *indiscernibility* и др.) е тема, която не бих могла да подмина и ще е във фокуса на някои от бъдещите ми текстове. Всъщност определена крачка в тази насока вече е налице - в рецензията, която написах за книга, посветена на тези проблеми, и която излезе преди броени дни в *Logic and Logical Philosophy*.

Напълно съм съгласна с проф. д-мн Д. Вакарелов, че техниките на математическата логика са съществено важни за разработването на различни неklasически логики и в това самата аз съм дълбоко убедена. Ако такива не са широко застъпени в монографията, то причината е, че тя преследва едни по-философско ориентирани цели - представлява опит да се анализира многообразието на логическия универсум и да се открият някои интересни и перспективни насоки за развитието на логиката в светлината на семантиките на възможните и (основно на) невъзможните светове, както и да се представят философските интерпретации на визираните светове и ролята им относно познанието. Тъй като възнамерявам в бъдещите си работи да съсредоточа своя изследователски интерес върху логически системи, известни като *substructural logics*, то, според мен, по един естествен начин акцентът на изследванията ми ще падне върху логическите формализми, защото тези логики (а и онези, с които вече се занимавам) несъмнено изискват привличането на инструментариума на математическата логика. Последното, разбира се, няма да е причина да загърбя и философско-логическата проблематика, която е от безспорен интерес за мен. Убедена съм, че съвместното използване на формално-логически средства, обогатени с адекватен философски анализ, ще допринесе за повишаване качеството на всеки текст в областта на логиката.

Въпреки че съм се старала да използвам оригиналните източници на концепциите, които разглеждам (особено на съвременните такива), то наистина има автори, които цитирам чрез вторични текстове. В някои случаи това се дължи на факта, че съм искала да демонстрирам отношението на определени автори към визираните концепции, което впоследствие да обясни издигнатите от тях (обикновено противоположни) тези. В други случаи, и за това съм напълно съгласна с доц. д-р Л. Гурова и доц. д-р В. Кулов, действително е по-уместно да се използват оригиналните текстове и като цяло да се сведе до минимум позоваването на вторични източници.

По отношение на една от бележките на доц. д-р В. Кулов ще спомена, че в монографията са налице две линии – едната преpraща към по-обзорно представяне на

онези случаи (като светове, ситуации, конструкции, състояния на нещата и др.), които специфицират различни аспекти на логическото следване, и съответно към кратка характеристика на това многообразие от случаи. Другата линия, която е основна за изследването, е анализиране същността на противоречивите и непълни светове (известни като невъзможни светове), принципите, върху които се основават, различните им интерпретации, предимствата и недостатъците на логиките, за които те имат ключово значение, и респективно - изследване на възможностите, които тези светове предоставят за прецизиране на логическото следване. Поради естеството на тези две линии, някои интересни, и в определени случаи (когато акцентът на изследването е друг) безспорно значими, въпроси не са разгледани в детайли и дълбочина. Друга причина за липсата на изчерпателни пояснения по определени теми е, че съзнателно е обърнато по-малко внимание на концепции, за които се предполага, че са по-широко известни на българската читателска аудитория. Същевременно за някои изводи и становища (основателно или не) се е предполагало, че се подразбират, а други са просто „вметнати” в хода на изложението и имат по-обща насоченост (подказват една възможна линия на разсъждение, без конкретен ангажимент за резултатите, до които може да се достигне, ако тя се следва), поради което не е налице пространно разясняване на техните основания. От последния тип е пасажът от монографията ми, цитиран от доц. д-р В. Кулов, касаещ истинностните определители. Съгласна съм, че задълбочаването в проблеми, които изникват в хода на едно изследване (а и други) би било ценно, но за съжаление това не винаги е възможно, особено, когато целта е да не се измести фокусът на изследването. Не възразявам, че допълнителни терминологични обяснения и коментари по някои въпроси най-вероятно (за един автор понякога е трудно да види своя текст отстрани) са необходими и биха улеснили читателя, както и по-осезателното привличане на авторския „арбитраж”, затова бележките на доц. д-р В. Кулов за мен безспорно са полезен ориентир за бъдещи размишления.

Тъй като литературата, която използвам в монографията си е на английски език (с малки изключения), допускам, че е възможно наличието на някои неточности при превода (бележка на доц. д-р В. Кулов). Въпреки че фонетичните такива обикновено са спорни, аз абсолютно приемам всякакви предложения в тази насока. Относно стиловете – то, когато поднасям даден цитат, аз не си позволявам да коригирам стила на автора (независимо от повторенията, които той употребява). Когато са налице граматически трудности (поради различната специфика на английската и българската граматика), то (поне на основни места) съм се опитала добросъвестно да отбележа това. Но в духа на бележките на доц. д-р В. Кулов, ще подчертая, че навлизането в по-голяма дълбочина в чуждоезичния текст, по-прецизната дисекция на граматическите конструкции, които трябва да бъдат представени на български език, търсенето на различни още по-адекватни решения за най-точен български аналог на преведаните понятия, е според мен, идеална цел, към която всеки изследовател, включително и аз, трябва да се стреми.

Що се отнася до трудовете на български учени, като Сава Петров и Хр. Смоленов, писали за параконсистентните логики, които не съм включила в монографията си (бележка на доц. д-р Л. Гурова и доц. д-р В. Петров), то този пропуск е в резултат на факта, че когато разглеждам параконсистентните логики, фокусът на изследването ми е съсредоточен главно върху основните (в световен мащаб) школи на параконсистентната логика и респективно върху възгледите на представителите на тези школи. Намирам за резонно при едно бъдещо по-обзорно представяне на параконсистентните логики да взема под внимание идеите на С. Петров и Хр. Смоленов.

Във връзка с препоръката на доц. д-р Н. Обрешков съм съгласна, че привличането на световите (възможни и невъзможни) към конкретни схеми за логическо следване в различни контексти по линия на експертните системи, е един възможен вариант за разработване на тази проблематика, дори трябва да призная, че е твърде вероятно да се постигнат определени евристични резултати. До момента не бях мислила в тази насока, въпреки че изследванията ми по един или друг начин са гравитирали около това проблемно поле.

Още веднъж благодаря на уважаемото жури за ценните идеи, препоръки и бележки.

15.03.2012г.

Д. Ангелова